

Terapèutica i metafísica tradicional a Canet de Mar

Xavier Mas Gibert
Centre d'Estudis Canetencs

Traditional therapy and metaphysics in Canet de Mar

L'autor tracta de fer un petit resum dels usos i costums de la medicina tradicional així com les supersticions d'intencionalitat terapèutica a Canet de Mar, abans de la socialització de la medicina científica.

The author tries to summarise the customs and uses of traditional medicine in Canet de Mar as well as superstitions with therapeutic ends prior to the adoption of scientific medicine.

Paraules clau: herbolàries, herbes medicinals, trementinaires, ungüents, sangtraïts

Key words: *herbalists, medicinal herbs, trementinaires (women who produced and sold derivatives from turpentine for medicinal uses), ointments, bruises.*

Canet abans del sistema públic sanitari

A Canet de Mar, als anys quaranta del segle passat, per una població que encara no arribava a 5.000 habitants, hi havia tres metges. Els doctors Puig, Prat i Pla. Parlo òbviament amb anterioritat a l'establiment de la medicina pública i per tant, quan l'assistència mèdica (els metges, les medecines i les intervencions quirúrgiques) eren íntegrament de pagament. El Dr. Puig, d'acord amb la majoria dels seus clients de la representació més burgesa i els altres dos metges es repartien les famílies de la classe mitjana de forma desigual. Tan desigual que, el Dr. Pla, fill del poble i un excel·lent facultatiu, va haver de marxar a l'Uruguai l'any 1953 ó 54 perquè aquí no es guanyava la vida. I, fins a la dècada dels cinquanta molt avançada, no es devia establir el primer «practicant», en Sergi Busquets, un tècnic mèdic sanitari que es dedicava a donar injeccions. Anteriorment, aquesta funció la feien les monges vetilladores.

Només una part de les classes populars o treballadores, eren cotitzants de la «Mútua Canetense» (a la que tothom en deia la «Germandat»). La quota era irrisòria, 3 pessetes (des del 1939 al 1960) al mes, que cada afiliat pagava al mateix local de la Mútua a la Plaza de los Caídos (actual plaça Macià). Abans de la guerra, de germandats almenys n'hi havia 4 ó 5 però la seva funció era la d'actuar com a caixa de compensació: durant el temps que hom estava de baixa, percebia un ajut igual o similar a la quota, unes 2,5 pessetes diàries.

Tot i l'exigüitat de les quotes, no tots els treballadors eren afiliats a la Germandat. La majoria dels afiliats eren obrers industrials, comerciants i menestrals. Alguns pagaven la iguala a algun dels

metges, però la resta, sobretot els estaments més tradicionals i humils com els pagesos pobres, els pescadors, jornalers, manobres, etc., no disposaven de cap cobertura medico/sanitària i, si queien malalts, havien de pagar la visita del metge, comptant que poguessin. La majoria d'aquests però, es morien sense que el metge no els hagués visitat ni una sola vegada a la vida; i a casa seva el metge només hi entrava per a signar-los la partida de defunció. Tota aquesta gent, si no feia ús de la ciència mèdica del seu temps, òbviament era perquè no podien i molts perquè, en la seva ignorància, tampoc no creien en la ciència dels metges considerant-los embadocadors, atès que, si estaven malalts de debò, no eren capaços ni de guarir-se a si mateixos ni als seus fills. Quan algun d'aquests deseparats es trobava malament, tractava de posar-hi remei a través del que ara s'anomena eufemísticament «la medicina tradicional o alternativa» i d'allò que aleshores tothom en deia «els remeis casolans». Una part d'aquests remeis, a base de les conegudes herbes remeieres, la terapèutica de les quals responia a una base empírica, però moltes eren de la més absoluta i pura superstició. En l'àmbit de la superstició, els resultats no fonamentats responien a la fe que hom hi tenia, o sigui, a això que ara es coneix com a efecte placebo.

De les herbes salutíferes i les herbolàries

L'ús i consum més habitual però, eren les herbes remeieres que contenen els principis actius de la majoria de les medecines actuals. L'herba d'un ús més conegut i d'una aplicació més universal, devia ser la farigola, o sigui el *Thymus vulgaris*. D'aquesta planta, tothom en tenia i s'utilitzava indistintament

com ingredient culinari i com a desinfectant, especialment en les infeccions bucals i estomacals. Pels problemes intestinals però, hom solia emprar el poliol *Tencrium Polium*. I el més apreciat (no sé perquè a Canet en dèiem poniol) era el que passaven a vendre una mare amb la seva filla i que cada any baixaven des del Pirineus. Aquestes dones excel·lents, se les coneixia com a «Les trementinaires»¹ i venien fins a la nostra costa des de la comarca del Berguedà carregades com autèntiques bèsties de tir. Travessaven tota la Catalunya central fins al final de la plana d'Osona, i un cop allí, s'enfilaven cap al Montseny, sempre per camins rurals i passant per les zones boscanes on hi havia pagesia esparsa. Amb aquests bosquerols, hi mercadejaven herbes de la recol·lecció local o hi feien la truca (intercanvi) amb les seves herbes pròpies. Les deixaven dormir al porxo o a la pallissa d'aquestes cases de pagès i, sobretot, els permetien aixoplugar-hi la seva càrrega preuada que, si s'arribava a mullar, perdia les virtuts guaridores. Des del Montseny, baixaven al Vallès occidental, s'endinsaven al Montnegre i el recorrien de cap a cap, fins arribar finalment a la nostra costa on rendien viatge. O sigui que, a la ribera havien de fer net de tot el que encara els quedava per poder tornar de buit cap a casa seva. Per cert que, l'Alexandra Compte, més coneguda com a Alexandra Santamaria, que va ser la dona que sabia més d'herbes remeieres en el Canet del seu temps, li vaig escoltar que, els coneixements d'herbolària li venien de família òbviament (els Compte eren bosquerols i bosquetans) però, especialment, perquè les trementinaires feien estaries a la casa on ella havia nascut, a Santa Maria de Montnegre. Com que eren set o vuit germans i ella, que era de les més grandetes, ben aviat es va haver d'espavilar a recol·lectar en el seu entorn qualsevol cosa que es

Alexandra Compte Llistosella, gran coneixedora de les herbes remeieres

Àngela i Alexandra Compte Llistosella i la seva neboda, Carolina Valls, als anys cinquanta del segle XX.

pogués menjar o vendre. A cap edat ja era una gran caçadora o trobadora/recol·lectora de bolets, però també de les herbes remeieres que les «Trementinaires» li compraven. Diners a part, allò que apreciava més l'Alexandra, eren les explicacions d'aquestes dones que eren grans explicadores i, segons deia, molt bones persones. Les trementinaires doncs, li transmetien els seus coneixements totalment de franc. O sigui, li contaven perquè servien cadascuna de les herbes guaridores, i per quins mals s'havien de prescriure etc. Alexandra ho memoritzava i d'aquesta manera, podia vendre's les herbes ella mateixa als mercats de la rodalia durant tot l'any.

Aquestes dones doncs, no eren gens restrictives amb els seus coneixements, ben al contrari, eren molt comunicadores i als qui els hi compraven les herbes, els alligonaven detalladament sobre com i quan les havien de prendre, efectes secundaris, etc. Aquesta mare i filla, quan venien a Canet, posaven a casa i dormien a la cort, sobre la palla dels cavalls. La meua mare i les seves ties els tenien molta confiança i al llarg de l'any, si es presentava alguna qüestió de salut, no era estrany que aquesta quedés per a ser consultada a les trementinaires. La més vella, o sigui, la mare, una vegada va fer una explicació a la meua tia Pepeta, que venia a resumir l'essència del seu coneixement botànic. Li va dir que totes les herbes, flors i plantes, tenien qualitats específiques en positiu o en negatiu. Si fa no fa, com els bolets, va aclarir. Aquestes qualitats, en algunes plantes eren permanents i en altres circumstancials, però, fins i tot les que no perdien mai la virtut, no sempre estaven al màxim de la seva capacitat guaridora, sinó que aquesta depenia de l'estació de l'any i, fins i tot, de la fase de la lluna en què es collien i de la manera que s'assecaven i es conservaven.

Divisió remeiera segons les afeccions

Per les infeccions se solien prescriure el timol, que era un remei d'ampli espectre, o sigui, que tant servia per infeccions de boca, com pel mal d'estómac, com per desinfectar-se el mal dels ulls. Pel mal dels ulls però, era més específic fer-ho amb la flor de saüc. El saüquer més corrent era el *Sambucus nigra*, però també el saüc doble, *Virbucus opulus*, conegut com de «bola de neu» i el saüc pudent o vèvol *Sambucus ebulus* que era el menys estimat. A la majoria de les cases d'abans, sobretot a les cases de pagès, no hi mancava mai un saüquer, un llorer, una marialluïsa i a vegades una sàlvia i un marduix. La flor de saüc era multiusos, servia indistintament per les afeccions oculars i, de la flor confitada amb sucre, se'n feia xarop per la bronquitis; la grana seca servia per fer fumerris, o sigui, inhalacions analgèsiques per al maldecap i sobretot per a les migranyes.

Els remeis pel ventrell. Laxants, depuratius, purgues, lavatives, astringents i abortius

Abans hi havia una fe gairebé universal amb els depuratius, hom pensava o creia que provocant-se una diarrea es propiciava una neteja de tot el sistema intestinal i fins i tot sanguini. Aquestes cures se solien fer a l'entrada de la primavera, hi havia la creença que amb l'arribada del bon temps s'alterava o commocionava tot l'organisme i aleshores era el moment més propici. De purgues en venien fins i tot a les farmàcies i la més clàssica era l'aigua de carabanya. Als pobles de marina com el nostre però, no calien despeses per purgar-se i molta gent usava l'aigua de mar directament. Hi havia gent que era addicta a les purgues i, a la més petita alteració, s'autoprovocaven una solemne diarrea per solucionar-ho.

També hi havia una tendència molt generalitzada a patir restrenyiments, sobretot en les dones en els períodes de la generació dels estrògens femenins, segons deien². Hi havia persones que s'autocontrolaven aquesta mena de trastorns amb solucions senzilles com fer una novena (gairebé tot es prescrivia per novenes) de menjar prunes en dejú i altres de semblants.

A l'extrem contrari hi havia els remeis contra la diarrea, o sigui, els astringents, a Canet el més comú era la garrofa o l'aigua de garrofa. Moltes vegades, com que cap persona no és igual i no dominava la dosis amb precisió, es passava de la diarrea a la manca de trànsit intestinal. Davant d'això hi havia qui es feia una tisana de blets pudents, una blitària, el *chenopodium vulvaria* però, si no s'endevinava molt bé la dosi, es podia passar novament a anar com una font. Per les dificultats del trànsit intestinal no era estrany que hom recorregués a les lavatives o sigui als edemes rectals per tal de recuperar la mobilitat. La més comuna d'aquestes teràpies era la que es feia amb aigua i sabó. Hi havia moltes

Thymus vulgaris, Farigola

cases que tenien aparells més o menys sofisticats per fer-se aquestes aplicacions i les tenien penjades a les parets de la mateixa comuna (wàter).

Un altre problema intestinal, sobretot en els infants, eren els paràsits del ventrell, allò que popularment s'entenia com a tenir o portar cucs, o sigui, els helemints que es crien als budells d'animals i de persones, sobretot dels infants. Jo els havia vist guarir-los fent una novena de granes de carbassa amb dejú, però també hi havia qui feia fregues amb oli de ginebre a sota el coll o al llombrígol i després s'empolsegava amb pols de tabac o rapé. I ja dintre de la superstició estricta es deia aquesta lletania sobre el malalt: *Vernis espargit, vernis dispargit*.

Abans, les dones rurals avortaven de manera relativament fàcil, a base de tisanes i sobretot d'edemes vaginals de sàlvia i julivert. Per aquesta qüestió però, sembla que la més efectiva ara la *murcarola* (és de la família de les *blitaries* pudents) però produïa grans dolors abdominals. Als anys seixanta del segle passat, a les fàbriques de Canet, les dones, quan se'ls retardava la regla, es passaven informacions d'aquest tipus les unes a les altres. Òbviament això va desaparèixer amb l'aparició dels anticonceptius i la legalització de l'avortament.

Per les malalties de l'aparell respiratori.

Contra els refredats comuns, el més eficient era el que propiciava fer una gran suada, hom es posava al llit després de beure llet bullent amb conyac i s'abrigava de manera exagerada, si aconseguia suportar la calor extrema i posar-se a suar tot el cos, l'endemà el refredat era fora (o almenys això és deia). Per la bronquitis, es feia un xarop de brots de pi tendre i d'altres substàncies com d'eucaliptus i els mentols. Tothom tenia la seva tècnica pròpia i pensava que la seva era millor que la dels altres.

Com que la meua memòria és anterior als antibiòtics, recordo perfectament quan la gent encara moria de pulmonia i pneumònia. De pulmonia encara a vegades se'n salvava algun, però de pneumònia... No sé perquè a Canet de la pneumònia en dèiem pulmonia doble: imagino que era perquè afectava ambdós pulmons, doncs bé, els afectats de pneumònia, difícilment se'n salvava cap. Amb la medicina convencional no per descomptat, però hi

havia un parell de sistemes alternatius que la gent senzilla pensava que podien arribar-te a salvar. Només si hom hi creia fervorosament solien ser efectius. Un d'aquests sistemes era perfectament truculent, consistia en escorxar conills de viu en viu i posar la pell girada encara calenta i sagnant sobre el pit del malalt. L'altra era coneguda com l'emplastra d'en Mitrapo, (un canetenc amb aquest sobrenom que oficialment es deia Jaume Pera Buch). Aquest bon home tenia una fórmula magistral en la qual hi intervenien un fotimer d'ingredients que, després de coure'ls no sé quantes hores en una cassola, esdevenien una mena de confitura espessa que es dipositava en aplicacions sobre el pit del malalt. Segons deien, la guarició es produïa si els líquids o la flegma que omplen la pleura li sortien a través del llombrígol [sic]. Un oncle de Jaume Pera que havia fet la guerra de Cuba, havia dut d'Amèrica la fórmula d'aquesta recepta, que potser pertanyia a la farmacopea prehistòrica dels pobles amerindis, que segons sembla estaven molt avançats. La mateixa procedència o origen, tenia el també localment famós unguent d'en Pep/Pep, o sigui, d'en Josep Ferrer Gascons, el qual, originalment servia per a estirar les bales, però que a Canet s'aplicava sobretot per guarir furúncols i grans purulents. També s'obtenia mitjançant una pacient i complicada elaboració en una gran cassola de terrissa. No cal dir que, amb l'aparició de la penicil·lina aquestes presumptes receptes *quasi màgiques* van desaparèixer. Entre els unguents més clàssics, hi havien els de la serp i el del tigre i els passaven a vendre pels carrers a crit alçat: «Ungüent

de serp!» Quan jo era infant, un meu oncle molt carregat de romanços, em volia fer creure que fugiríem tots dos de casa, per anar a vendre unguent de serp i em feia assajar el crit de requesta que ell ja dominava perfectament.

Un altre tractament curiós que feien antigament a Canet per guarir les angines, es podria considerar com un parent de la digitopuntura. Aquesta tècnica consistia en cercar a la junta del canell, el nòdul que presumptament detenien la inflamació de les angines del coll, calia fer-lo petar a base de massatges. Segons alguns dels qui asseguraven que havien pogut constatar l'efectivitat d'aquesta teràpia, era com si les angines es trenquessin literalment i ja es podien aviar immediatament la saliva. Pels mals de coll, també hi havia molta fe en les emplastres amb fulles de col i/ o torrades amb vinagre aplicades sobre la part afectada. D'aplicacions amb forma d'emplastres també se'n feia pels sangtraiets, o sigui, a les hematomes. La més clàssica era la de fulles de berbena cuites amb llard de porc i aplicades al damunt d'un drap de set plecs. Aquest últim detall era fonamental: el drap havia de ser plegat set vegades, si no, no feia efecte. Per les contusions també es creia que eren molt efectives les emplastres d'alfals tendre. Com que a casa en teníem sempre d'estès pels cavalls, molts veïns venien a cercar-ne quan els calia. També venien a cercar teranyines de la cort per aturar les hemorràgies, cosa que horroritzava la meua mare perquè estaven absolutament plenes de pols i de mosques enganxades! També hi havia la creença que la fume-ra blanca que surt quan es remenen els fems dels cavalls, era bona per a la tisis. A casa contaven que, en temps del besavi Ramon Gibert i Codina, quan treien els fems la cort se'ls omplia de malalts del pit. El descrèdit d'aquesta terapèutica però, va resultar total i absoluta, el besavi que s'havia passat la vida remenant fems de cavall, va morir de tisis galopant.

De remeis específicament supersticiosos n'hi havien a dotzenes: des de posar un forc d'all sobre el bressol de les criatures que tenien *el catarro*, a donar porquets de Sant Antoni en forma de 'picada', o sigui, matxucats al morter. Això últim es prescrivia contra l'enyorament (l'enyorament a Canet en realitat volia dir engelosiment). Segons aquestes interpretacions irracionals, la gelosia era l'origen i la causa de la majoria de malalties infantils. Quan una criatura perdia la gana o simplement els semblava trist o el que fos, allò que calia descartar primer era si estava enyorat (engelosit). Això se sabia posant una gota d'oli sobre un plat ple d'aigua o sobre el perol de la llar, aleshores s'hi havia d'abocar al damunt el presumptament afectat; si la gota d'oli es mantenia unificada el diagnòstic era negatiu, però si la gota d'oli es destriava (desfeia) volia dir que l'infant estava engelosit d'algu: el més habitual era que això passés si acabava de tenir un germà o germana, però podia estar enyorat d'altres persones i coses i, fins que es trobava la causa no se'l podia guarir. Aleshores, la teràpia més corrent era treure la criatura enyorada fora de l'entorn familiar, amb el convenciment que d'aquesta manera se l'apartava de la causa. Les irracionalitats que

Tecrium polium, Pòlid

Aloysia citrodora, Marialluïsa

s'arribaven a fer, omplirien tractats sencers d'antropologia domèstica. Una altra de les complicacions greus que podia comportar l'enyorament, podia ser que l'infant tornés a pixar-se al llit quan ja havia deixat de fer-ho. Jo encara vaig assistir al tractament de la màxima contundència terapèutica que li van fer a un parent meu més petit que jo, que no hi havia manera de resoldre-li el problema de micció nocturna. Aquest tractament de xoc, diríem, va consistir en fer-li fer una novena amb caldo de rata. Però no havia de ser d'una rata qualsevol, sinó d'una rata xemenera, o sigui, de les que solen viure a les teulades de les cases de pagès. Encara recordo aquella pobra bèstia esfereïda i desesperada que un paleta d'Arenys de Munt va portar dintre d'una gàbia d'ocells. Vaig seguir tot el protocol, que va començar en posar la gàbia amb la rata a dins del safareig per ofegar-la. Un cop morta i fora de la gàbia, van escaldar-la i pelar-la a bot. Finalment, la van obrir en canal per esviscerar-la i ja va estar a punt per fer-la bullir i obtenir-ne el brou. El pobre incontinent es va haver d'empassar una tassa d'aquell suc infecte durant nou dies seguits. I, per tal d'enfortir l'efecte terapèutic, van arrancar les dents incisives al pobre animal i van fer-ne un amulet que li van penjar al coll com si fos un escapulari. L'efecte de tot plegat va resultar nul completament i va continuar orinant-se dormit fins que va tenir 21 anys i va anar a fer el servei militar. Al quarter, només d'imaginar les burles dels companys, es va guarir des del primer dia i ja no li va passar mai més.

Un altre rengle de la farmàcia tradicional eren els calmants i relaxants. A part de les conegudíssimes tisanes encara vigents de marialluïsa, til·la pels nervis, per a relaxar i especialment per apaivagar el mal de queixal es feia amb tisanes de cabeça de cascall. També es feien tisanes d'escorça de tell que es prescrivia pel mal de pedra (còlic nefrític). Durant anys i panys, un xicot que vivia de recollir herbes medicinals, venia a Canet des de les comarques de Lleida per les qualitats especials que tenia l'herba

blanca, que també es prescrivia pels ronyons. Aquest xicot, a qui tothom coneixia com a l'Herbolari, venia les herbes remeieres als laboratoris farmacèutics i segurament va ser l'última persona que coneixia de la nostra tradició en aquesta matèria.

Contra la menstruació de les dones: prevencions i supersticions.

La menstruació de les dones donava lloc a una sèrie de mesures cautelars o preventives que després s'ha demostrat que eren absolutament no fonamentades. Per començar, les dones no podien tocar aigua freda, hom pensava que l'aigua podia interferir o aturar el procés i perjudicar a la

menstruant. Òbviament i en conseqüència, mentre les dones menstruaven, no podien banyar-se al mar ni enlloc, i ni tan sols anar a prendre el sol a la platja, atès que n'hi havia que creien que no era bo que els toqués el sol. A part d'aquestes prohibicions, n'hi havia de purament supersticioses, suposo que imposades o inspirades per la misogínia dominant o imperant. Per començar, mentre les dones menstruaven no podien tocar la fruita perquè la feien malbé, i sobretot, no podien salar seitons (una tasca molt habitual d'aquell temps), perquè després no «se servaven», o sigui, no es conservaven i es corrompien i, si no es podrien el qui en menjava patiria severs trastorns del ventrell. Aquestes supersticions arribaven a assegurar que, si una noia tenia la regla i pujava a una figuera, l'arbre es moria. Eren coses que no tenien cap constatació empírica perquè ningú no s'atrevia a desafiar quelcom que el costum sacrosant donava per segur. Tant era així que, només trenta anys enrere, en les grans cooperatives de les zones fruiteres de Lleida i de València, a les dones que triaven la fruita, quan els venia la menstruació s'havien de posar guants de goma. I, fins al Concili Vaticà II, quan parien, les dones havien de ser santificades o beneïdes pel capellà abans de tornar a entrar a l'església, perquè se les consideraven impures. Quan va néixer el meu germà Joaquim, amb qui em porto catorze anys, recordo perfectament que la nostra mare, el dia del bateig li va demanar a Mn. Joan Serrabella que li donés l'entrada. Tot va consistir en una benedicció a l'alçada del ventre i una pregària breu en llatí.

Pregàries contra la mala sort i les capelletes. Comminar el mal temps i tallar les mànegues d'aigua

I és que la salut i la religió han anat de bracet des dels orígens de la humanitat suposo. A Canet, si algun dels membres d'una família molt religiosa queia malalt, corrien a posar un ciri a la Mare de Déu de la Misericòrdia per demanar la seva intercessió. Les

mares de Déu, els sants i les santes, també tenien advocacions per malalties concretes. Sense anar més lluny, a Santa Llúcia, en la iconografia de la qual apareix amb els ulls que li van treure sobre una safata, se li demanava la intercessió per les malalties i problemes de la vista (també era la patrona dels oficis en els quals la vista era especialment important, com ara les puntaires, les modistes i els teixidors). Sant Roc era el mediador de la pesta, o sigui del contagi, per això el barri de mar de Canet encara està sota la seva advocació i a Arenys de Mar és el segon patró. A Santa Helena, com que la llegenda li atribueix haver trobat la creu de Jesús, se li pregava per trobar les coses perdudes. A Sant Antoni, les noies per trobar marit, a Santa Rita per les coses molt complicades o impossibles

Rosmarinus officinalis, Romaní

de resoldre i així fins a l'infinit. Hi havia malalties per a les quals s'anava directament al sobrenatural, o sigui, a la màgia, com ara les èczemes conegudes per brians. Aquesta mena de problemes els havia de resoldre algú que sabés «senyar» i consistia en pregar amb rodolins alhora que hom persignava la plaga amb el senyal de la creu: «*Brià carner/mala fi tu puguis fer/jo fart i tu dejú/mala fi puguis fer tu*». Pels abscessos oculars, que popularment a Canet es coneixien com a mussols, la teràpia consistia en anar a trucar una casa qualsevol i tractar que es produís el diàleg següent: «*A Maria!*» -i si l'estadant contestava- «*Qui hi ha?*»- l'afectat responia: «*Aquí us el deixo per criar!*» (referint-se al mussol), però s'havia de ser prou llest i fugir de seguida, perquè si no et contestava «*l jo te'l torno!*» l'aleshores el sortilegi (en realitat ho eren), no sorgia efecte. A vegades hi havia cerimònies o rituals del poble que en realitat eren versions apòcrifes de cerimonials religiosos, com era el cas de «comunir el mal temps» (comunir és una deformació de comminar). L'església, davant l'amenaça de tempestes que podien ser destructives per a l'agricultura i, a instància dels pagesos, des d'un balcó o galeria edificada *ab oc* a la part posterior de l'absis³, posava en marxa un ritual encaminat a desfer o allunyar aquest perill. S'utilitzava un sant crist del gremi de comparets (vinyataires), el qual en un estoig central contenia una estella de vera creu. Simultàniament es tocaven totes les campanes ensems perquè també hi havia la creença que les ones sonores ajudaven a desfer la gopada. Aquest cerimonial es celebrava també a la platja, al damunt del quarter d'una barca. Un mariner coneixedor del ritual empunyia dos grans ganivets i gesticulava com per tallar simbòlicament la tempesta alhora que pregava presumptament en llatí. Acabada la pregària, l'oficiant llançava els ganivets al quarter de la barca, si hi quedaven clavats es donava per fet que el sortilegi havia sortit efecte. Aquest cerimonial es feia davant del sorgiment de mànegues d'aigua i l'últim pescador que va practicar-lo a Canet va ser Josep Murtra (alies Pepet Xoc, mort el 19664). Per comminar els

temporals de mar, hom solia fer llum, o sigui, encendre un ciri blau davant de la capelleta de la verge del Carme o d'un quadre de Sant Elm. La capelleta en qüestió era de propietat comunal del barri dels pescadors i anava d'una casa a l'altra al llarg de tot l'any i quan els tocava a cada casa, a part de tirar almoina a una guardiola que duia adossada, li posava un llantió i, sobretot, s'hi pregava al davant, fins i tot hi havia famílies que hi passaven el rosari amb assistència de tots els seus membres.

Per acabar, hi havia els guariments o curacions i intercessions basats purament en rituals parareligiosos, les pregàries i les oracions. Com que el poder sobrenatural ho podia tot i l'Església era la seva representant, havia d'instrumentalitzar els elements per concitar-ho mitjançant la litúrgia. O sigui, per tal d'invocar la intercessió divina. De manera doncs, que en els rituals populars, a vegades, coincidia amb els de la religió catòlica, altres vegades s'hi barrejava i altres no tenia res a veure perquè el seu origen devia ser pagà i per tant, anteriors a la implantació del cristianisme.

[1] El nom els venia d'elaborar i vendre la trementina (*therebinthina* en llatí): una resina semilíquida molt olorosa exsudada pel terebint, el pi i altres coníferes. S'usava en el tractament de les contusions, cops i inflamacions reumàtiques mitjançant fregues o aplicacions amb emplastres.

[2] El cèlebre Dr. Gregorio Marañón assegurava que la tendència generalitzada que hi havia a la península ibèrica al restrenyiment era degut a la importància que havien tingut els aglans en l'alimentació dels pobles prehistòrics de la península ibèrica.

[3] El pas que hi ha darrera l'església parroquial el nom del «Comunidor» o Cumunidor en deformació col·loquial, prové d'aquest ritual per desfer les tempestes que es feia des del balcó del qual només en resta la base.